

ความได้เปรียบทางการแข่งขันของเมืองสมุนไพรในจังหวัดปราจีนบุรี

เพื่อรองรับตลาดนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

Competitive Advantage of Herbal City in Prachinburi

Province towards Leading Wellness Tourism

อุษณีย์ ผาสุก¹ / ชวลีย์ ณ ถลาง² / สุธินันท์ พรหมสุวรรณ³ / สหพันธ์ ตั้งเบญจสิริกุล⁴

Usanee Pharsuk / Chawalee na Thalang / Suthinan Pomsuwan / Sahanon Tungbenchasirikul

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

Ph.D. in Tourism Management Program, College of Management, University of Phayao

² อาจารย์สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว คณะวิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

Lecturer of Tourism Management Program, College of Management, University of Phayao

³ อาจารย์สาขาวิชาการจัดการ/ นักวิจัยประจำ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

Lecturer of Management Program & Researcher, Bangkok University

⁴ อาจารย์สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

Lecturer of Management Business Program, Assumption University

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลทางการแข่งขันของเมืองสมุนไพรในจังหวัดปราจีนบุรี และนำเสนอแนวทางการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของเมืองสมุนไพรในจังหวัดปราจีนบุรี เพื่อรองรับตลาดนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจเมืองสมุนไพรที่สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดปราจีนบุรี ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ ผู้บริหารโรงพยาบาลหรือตัวแทนบุคลากรทางการแพทย์ ผู้ประกอบการตัวแทนท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จำนวน 17 คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยวิธีการแบบสามเส้า (Data triangulation) นำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) ตามตัวแบบการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Competitive advantage) รวมทั้ง

วิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยใช้ SWOT Analysis

ผลการศึกษาพบว่า จังหวัดปราจีนบุรีมีปัจจัยที่สร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขันเชิงบวก ในด้านบุคลากรทางการแพทย์ที่มีความเชี่ยวชาญ มีเครื่องมือ อุปกรณ์ทางการแพทย์ที่ใช้เทคโนโลยีทันสมัย มีโรงพยาบาลมาตรฐานสากล มีประชาชนชาวบ้านที่มีความรู้ภูมิปัญญาแผนไทย มีพืชสมุนไพรที่อุดมสมบูรณ์ สินค้าและบริการจากสมุนไพรมีความหลากหลาย และมีงานวิจัยรองรับ สินค้าและบริการ ตลอดจนมีสถาบันการศึกษาที่ผลิตบุคลากรแพทย์แผนไทยที่มีคุณภาพ อย่างไรก็ตาม ยังมีปัจจัยเชิงลบที่เป็นอุปสรรคต่อการสร้างความได้เปรียบเชิงทางการแข่งขันของเมืองสมุนไพรในจังหวัดปราจีนบุรี ได้แก่ ขาดการสร้างเครือข่ายภายในจังหวัดระหว่างธุรกิจเมืองสมุนไพรที่สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โรงพยาบาลบางแห่งมีการให้บริการแบบไม่ครบวงจร ขาดคนกลางในการเก็บรวบรวมข้อมูลสมุนไพรภายในจังหวัด รวมถึงลักษณะทางกายภาพบางอย่างยังเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งปัจจัยดังกล่าวจำเป็นต้องเร่งพัฒนาเพื่อยกระดับให้จังหวัดปราจีนบุรีเป็นเมืองต้นแบบการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของประเทศในการเป็นศูนย์กลางสุขภาพของเอเชีย (Medical Hub of Asia) ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางในการแก้ไข และเพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสทางการแข่งขันของเมืองสมุนไพรในจังหวัดปราจีนบุรี ในการรองรับตลาดนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพไว้ 4 แนวทาง คือ 1) การสร้างความแตกต่างในสินค้าและบริการจากสมุนไพร 2) การเป็นผู้นำด้านต้นทุนต่ำ 3) การพัฒนาภูมิปัญญาไทย ส่งเสริมเทคโนโลยี ตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และ 4) การพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยง และสร้างระบบ โครงสร้างพื้นฐาน

คำสำคัญ: ความได้เปรียบทางการแข่งขัน, เมืองสมุนไพร, นักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

Abstract

The objectives of this qualitative research were to study the competitive factors of Herbal City in Prachinburi Province in order to propose the guidelines for competitive advantage of Herbal City in Prachinburi Province towards Leading Wellness Tourism. The data were collected by a purposive sampling method from informally interviewing 17 key informants who were involved with Herbal City Business. These included the government officers, the hospital

management/representative with international accreditation, the travel agent, the tourism business operator representatives and wellness tourism. The research information was verified by using data triangulation. The competitive advantage was analyzed in diamond model while the internal and external environment of wellness tourism was analyzed using SWOT analysis as well as content analysis.

According to the research data, the factors of Prachinburi Province's competitive advantages were as follows: cheaper service fees, experienced medical personnel, international standard hospital with state-of-the-art medical equipment and technology, service minded personnel, indigenous knowledge and local wisdom, a several of herbal product and service, a quality institution of Thai traditional medical, research support product and service, and plenty of herbal resources. However, the points to develop to be a medical hub of Asia by using Thai herb as key point as follows: developing local wisdom, promoting up to date technology to the related businesses, and respond to tourist's demand. There should have the development of infrastructure and network connections between major and minor cities to support, and facilitate the travelers. So, the researcher proposed to solve a problem for increasing the competitive opportunity of herbal city in Prachinburi as follows: 1) Making a difference in herbal products and services, 2) low cost leadership, 3) Thai wisdom development and promoting technology to health care, and 4) development of link paths and infrastructure.

Keywords: competitive advantage, herbal city, wellness tourism

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์ มีพืชพันธุ์ที่มีความหลากหลายนานาชนิด รวมไปถึงพืชสมุนไพรที่สามารถนำมาใช้เป็นสมุนไพรได้มากกว่า 1,800 ชนิด จึงทำให้ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตสมุนไพรที่สำคัญ เนื่องจากสมุนไพรไทยมีประวัติควบคู่กับสังคมไทยมาอย่างยาวนานที่ใช้ในการดูแลสุขภาพและขยายอายุวัฒนะ กระทั่งการเสริมความงาม ซึ่งภูมิปัญญาเหล่านี้ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาต่อเนื่องในการสร้างคุณค่า และมูลค่าให้แก่สมุนไพรไทย อีกทั้งความพร้อมของปัจจัยขั้นพื้นฐานด้านอุตสาหกรรม และการขนส่งสินค้า และการสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนจำนวนมากที่ทำงานเกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาสมุนไพร จึงทำให้สมุนไพรไทยมีโอกาสในการพัฒนาเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญที่สร้างรายได้ให้แก่ประเทศ (Chanchaochai, 2013) ตามแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ.2560-2564 ที่เน้นเรื่องการเพิ่มมูลค่า และพัฒนาการตลาดสมุนไพรให้มีคุณภาพระดับสากล (Ministry of Public Health, 2016a) รัฐบาลไทยได้เล็งเห็นความสำคัญดังกล่าวจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพของเอเชีย (Medical Hub of Asia) ตามกระแสความเอาใจใส่สุขภาพที่เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบันของประชากรโลก โดยได้ผลักดันให้สมุนไพรไทยเป็นกลไกหนึ่งในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ดังกล่าว เพื่อดึงดูดตลาดนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเป็นหลัก ซึ่งได้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558-2560 ในยุทธศาสตร์ที่ 1 ที่เน้นการมุ่งสู่การเป็นหนึ่งในผู้นำการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพระดับภูมิภาคสู่ระดับสากล (Ministry of Tourism and Sports, 2015) ส่งผลให้ผู้ประกอบการธุรกิจสมุนไพรที่สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และที่เกี่ยวข้องได้พัฒนาสมุนไพรไทยให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับ และสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสมุนไพรอย่างครอบคลุม ตั้งแต่การส่งเสริมสุขภาพทั้งร่างกาย และจิตใจให้แข็งแรงเพื่อป้องกันโรคร้ายต่าง ๆ การฟื้นฟูสุขภาพหลังการบำบัดรักษา รวมไปถึงผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น จนถึงปัจจุบัน ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรไทย คือ ที่สุดแห่งภูมิปัญญาไทย กลายเป็นหนึ่งในผลิตภัณฑ์ส่งออกสำคัญของประเทศ ด้วยความพร้อมทางด้านต้นทุนการผลิต อันได้แก่ ภูมิประเทศ วัตถุดิบ กระบวนการผลิต รวมถึงความหลากหลายของรูปแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย และช่องทางการตลาดทั้งในและต่างประเทศ

จากความสำคัญดังกล่าว รัฐบาลได้จัดตั้งคณะกรรมการอำนวยการพัฒนาและส่งเสริมประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางด้าน Medical and Wellness Tourism ครั้งที่ 1 ในปีงบประมาณ 2560

ที่จัดทำโดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข เพื่อเป็นการผลักดันยุทธศาสตร์ดังกล่าวจึงได้มีการดำเนินงานบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำรายละเอียดดำเนินงานสร้างเมืองสุขภาพแบบครบวงจร (Wellness City) โดยนำร่องที่จังหวัดปราจีนบุรีเป็นต้นแบบของประเทศ เนื่องจากจังหวัดปราจีนบุรีเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ พืชพันธุ์สมุนไพร และทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ ด้วยเหตุนี้การท่องเที่ยวของจังหวัดจึงเป็นการท่องเที่ยวตามธรรมชาติการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการท่องเที่ยวสมุนไพร โดยสมุนไพรของจังหวัดปราจีนบุรีได้รับความนิยม และมีชื่อเสียงมากที่สุด เนื่องจากจังหวัดมีความพร้อมในด้านการแพทย์แผนไทย และสมุนไพรไทย อีกทั้งยังเป็น 1 ใน 4 จังหวัดเป้าหมายในการจัดตั้งเมืองสมุนไพรร่วมกับจังหวัดเชียงราย จังหวัดสกลนคร และจังหวัดสุราษฎร์ธานี (Ministry of Public Health, 2016b) นอกจากนี้ทางจังหวัดได้เพิ่มมูลค่า และพัฒนาการตลาดสมุนไพรให้มีคุณภาพระดับสากล โดยได้นำสมุนไพรมาแปรรูปเพื่อนำมาใช้ในการบำบัด ฟันพุดแลกรักษาในรูปแบบผลิตภัณฑ์และบริการส่งเสริมสุขภาพร่วมกับอุตสาหกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ธุรกิจยา ธุรกิจเสริมความงาม ธุรกิจดูแลสุขภาพ ธุรกิจท่องเที่ยว โรงแรมที่พัก ธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจนวดสปาแผนไทย เป็นต้น จึงทำให้จังหวัดมีการขยายตัวด้านเศรษฐกิจ และมีรายได้จากการท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งได้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาจังหวัดที่เน้นการพึ่งพาตนเองของประชาชนตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ จากการมีรายได้จากการปลูกสมุนไพร และพัฒนาสู่การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่สามารถสร้างรายได้กลับสู่ชุมชนเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ (Thai News Agency, 2016)

แม้ว่าจังหวัดปราจีนบุรีจะมีศักยภาพ และความพร้อมในการส่งเสริมเมืองสมุนไพรให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ แต่ทว่าการท่องเที่ยวที่ถูกจัดขึ้นโดยขาดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพก็อาจจะส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเช่นเดียวกัน จากปัจจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาปัจจัยที่สร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของเมืองสมุนไพรในจังหวัดปราจีนบุรี เพื่อรองรับตลาดนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มดังกล่าวจัดอยู่ในกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ และมีศักยภาพในการใช้จ่ายเงินมากกว่านักท่องเที่ยวทั่วไป นอกจากนี้ ยังเป็นการลดความแออัดของแหล่งท่องเที่ยวในเขตเมืองหลักให้กระจายไปยังเขตเมืองท่องเที่ยวรองในพื้นที่บริเวณใกล้เคียง ก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้แก่ชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนและคงไว้ซึ่งภูมิปัญญาไทย ทั้งนี้ ผลการวิจัยที่

ได้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดปราจีนบุรีให้สามารถพัฒนาไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้สมุนไพรรักษาเป็นพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทยต่อไปในอนาคต เป็นผู้นำผลิตภัณฑ์สมุนไพรของภูมิภาคอาเซียนอันจะนำมาสู่ความมั่นคงทางสุขภาพและความยั่งยืนของเศรษฐกิจไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลทางการแข่งขันของเมืองสมุนไพรรักษาในจังหวัดปราจีนบุรี
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของเมืองสมุนไพรรักษาในจังหวัดปราจีนบุรี เพื่อรองรับตลาดนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Theory) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจเมืองสมุนไพรรักษาที่สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดปราจีนบุรี ได้แก่ บุคลากรของหน่วยงานทางภาครัฐ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ ผู้บริหาร โรงพยาบาลหรือตัวแทนบุคลากรทางการแพทย์ ผู้ประกอบการตัวแทนท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเมืองสมุนไพรรักษาในจังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 17 คน ด้วยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงตามแนวคิดของ (Kijpredarborisuthi, 2011: 227) เพื่อให้ได้บุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในประเด็นที่ต้องการศึกษา

2. เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่ง โครงสร้างที่ได้สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยศึกษาจากเอกสาร บทความ และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความได้เปรียบทางการแข่งขันตามแนวคิดของ Porter M. E. (1990) และตรวจสอบแบบคุณภาพเครื่องมือการวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการท่องเที่ยว จำนวน 5 ราย นำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 ราย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลปฐมภูมิจากการเก็บรวบรวมมาจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นหลัก และข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารวิชาการ บทสัมภาษณ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าด้าน (Data triangulation) ก่อนนำข้อมูลไปวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) ด้วยตัวแบบการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Competitive advantage) ตามแนวคิดของ Porter M. E. (1990) รวมทั้งวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน และสภาพแวดล้อมภายนอกของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยใช้ SWOT Analysis เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปนำเสนอแนวทางในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันเมืองสมุนไพโรในจังหวัดปราจีนบุรี เพื่อรองรับตลาดนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

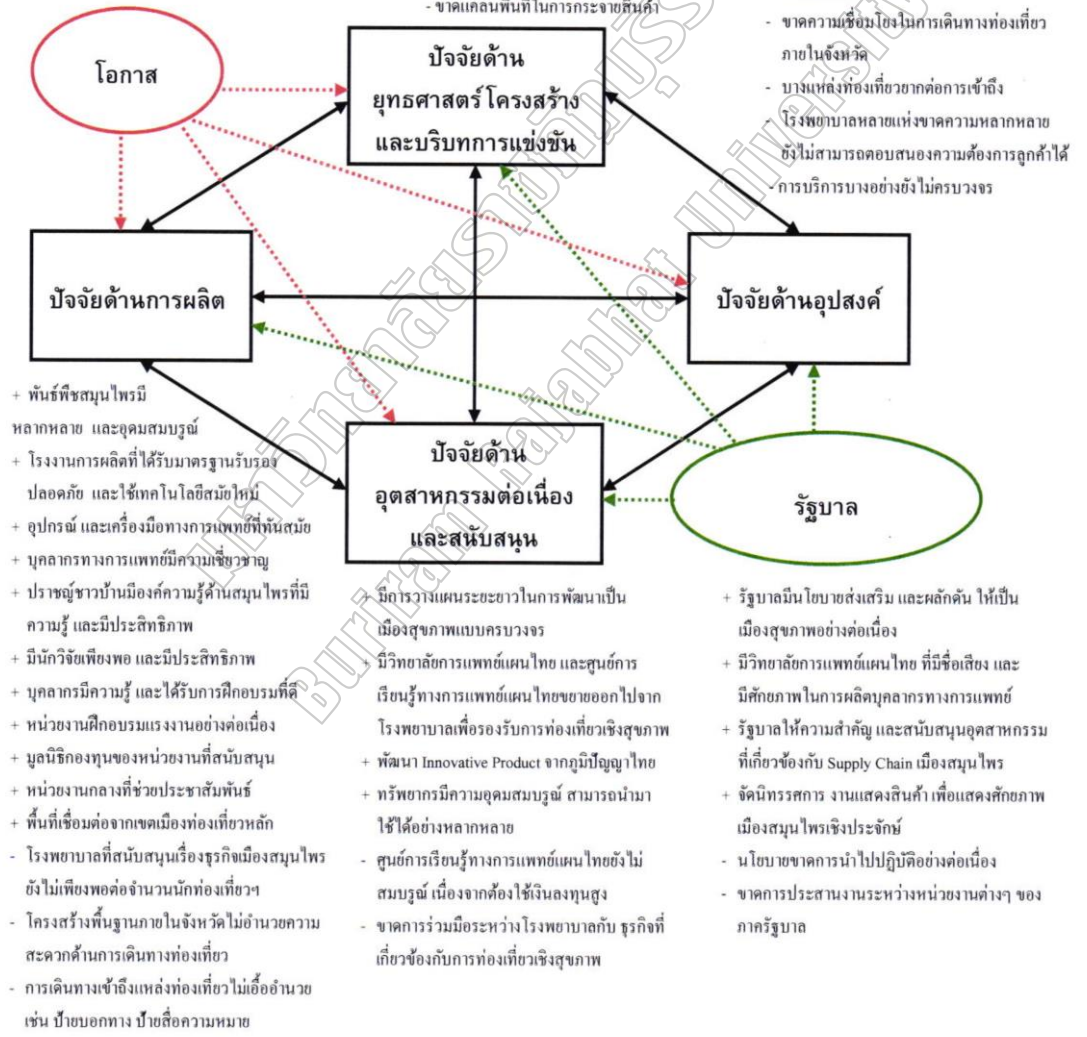
ผลการวิจัย

การศึกษาศักยภาพในการแข่งขันของเมืองสมุนไพโรในจังหวัดปราจีนบุรี เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีความได้เปรียบเชิงแข่งขัน (Theory of competitive advantage) ตามแนวคิดของ Michael E. Porter มาศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของเมืองสมุนไพโร เพื่อนำเสนอในรูปแบบจำลองเพชรที่สมบูรณ์ (Diamond model) ที่ประกอบด้วยตัวแปรที่เป็นปัจจัยโดยตรง 4 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านการผลิต ปัจจัยด้านอุปสงค์ ปัจจัยด้านยุทธศาสตร์ โครงสร้าง และบริบทการแข่งขัน ปัจจัยด้านอุตสาหกรรมต่อเนื่อง และสนับสนุน และตัวแปรที่ไม่ใช่ปัจจัยโดยตรง 2 ปัจจัย ได้แก่ รัฐบาล และ โอกาส ซึ่งผลจากการวิเคราะห์สามารถนำมาสรุปเป็นประเด็นสำคัญต่าง ๆ ได้ตามภาพประกอบ

- + การเปิดประชาคมการค้าเสรีส่งเสริมเศรษฐกิจอาเซียน
- + แนวโน้มของประชากรโลกใส่ใจกับการดูแลสุขภาพมากขึ้นและสนใจใช้ผลิตภัณฑ์แปรรูปสมุนไพรที่เพิ่มมากขึ้น
- + ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทางการแพทย์
- + การเติบโตของตลาดนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่มีอัตราสูงขึ้น
- + การพัฒนาและส่งเสริมประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางด้าน Medical & Wellness Tourism และ Medical Hub of Asia
- + ตลาดนักท่องเที่ยวสุขภาพมีกำลังซื้อสูง และมีอัตราการเติบโตที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง
- ขาดการสร้างเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในระดับภูมิภาค
- ขาดความเชื่อมั่นถึงเสถียรภาพของรัฐบาล และความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ

- + ยุทธศาสตร์จังหวัดในการพัฒนาสมุนไพรเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ
- + ยุทธศาสตร์การพัฒนาบุคลากรทางการแพทย์และพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง
- + การบริหารจัดการสมุนไพรไปยังแหล่งท่องเที่ยวชุมชน เพื่อสร้างเครือข่ายเพิ่มมากขึ้น
- + มีนวัตกรรมในการรักษา Brand Image ด้านเมืองสมุนไพรของจังหวัด
- + มีงานวิจัยที่สนับสนุนอย่างหลากหลาย
- + มีความร่วมมือกันอยู่ตลอดเวลาระหว่างผู้ผลิตสมุนไพรกับผู้ผลิตที่ใช้สมุนไพร
- ขาดการสร้างเครือข่ายภายในจังหวัดระหว่างผู้ผลิตธุรกิจสมุนไพรที่เกี่ยวข้องกัน
- ขาดเกณฑ์ที่ในการกระจายสินค้า

- + แนวโน้มประชากรโลกสนใจดูแลสุขภาพเพิ่มขึ้น
- + แนวโน้มการใช้ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรเพิ่มขึ้น
- + การเติบโตของตลาดนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่มีอัตราสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง
- + ผลิตภัณฑ์แปรรูปสมุนไพรที่หลากหลายตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยวได้หลายกลุ่ม
- + สินค้าและบริการตอบสนองความต้องการได้หลากหลายเทศกาลสำคัญ
- + ศูนย์สวนสมุนไพรเพื่อการเรียนรู้ที่ประชาชนศึกษาได้ด้วยตนเอง
- + Brand Image ด้านเมืองสมุนไพรของจังหวัด
- + มีการพัฒนาตลาดภายในและต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง
- ขาดความเชื่อมโยงในการเดินทางท่องเที่ยวภายในจังหวัด
- บางแหล่งท่องเที่ยวขาดการเข้าถึง
- โรงพยาบาลหลายแห่งขาดความหลากหลายยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการลูกค้าได้
- การบริการบางอย่างยังไม่ครบวงจร

ภาพที่ 1: แบบจำลองเพชรที่สมบูรณ์ (Diamond model)

นำผลการวิเคราะห์ความได้เปรียบทางการแข่งขันของเมืองสมุนไพรในจังหวัดปราจีนบุรีในแต่ละประเด็นมาสรุปสภาพแวดล้อมภายใน และสภาพแวดล้อมภายนอก ด้วยวิธี SWOT analysis ดังนี้

1. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน

1.1 จุดแข็ง (Strengths)

1.1.1 ปัจจัยด้านการผลิต จังหวัดปราจีนบุรีมีทรัพยากรพันธุ์พืชสมุนไพรที่อุดมสมบูรณ์ หลากหลาย อีกทั้งยังมีโรงพยาบาลที่ผ่านการรับรองคุณภาพมาตรฐานสากล มีบุคลากรทางการแพทย์ที่มีความเชี่ยวชาญในการรักษา อุปกรณ์ และเครื่องมือทางการแพทย์ที่ทันสมัย นอกจากนี้ยังมีความพร้อมทางด้านนักวิจัยทำให้สามารถพัฒนาสินค้าและบริการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้

1.1.2 ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ จังหวัดปราจีนบุรีมียุทธศาสตร์ในการพัฒนาสมุนไพรอย่างชัดเจน เพื่อสร้างความมั่นคงให้ประชาชนตั้งแต่ต้นน้ำ คือ มีรายได้จากการปลูกสมุนไพร กลางน้ำ คือ นำมาใช้บริการสุขภาพ และส่วนปลายน้ำ คือ พัฒนาสู่การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่สามารถสร้างรายได้กลับสู่ชุมชนเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ นอกจากนี้ รัฐบาลได้ให้การสนับสนุนอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับ Supply chain เมืองสมุนไพร เพื่อรองรับตลาดนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอีกด้วย

1.1.3 ปัจจัยด้านการตลาด จังหวัดปราจีนบุรีมีการออกงานแสดงสินค้าเพื่อแสดงศักยภาพเมืองสมุนไพรให้เห็นเชิงประจักษ์ เป็นการต่อยอดถึงภาพลักษณ์ตราสินค้า (Brand image) ด้านเมืองสมุนไพร

1.1.4 ปัจจัยด้านทรัพยากรมนุษย์ จังหวัดปราจีนบุรีมีบุคลากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ทั้งแพทย์ พยาบาล เภสัชกร ปราชญ์ชาวบ้าน และพนักงานบริการ รวมถึงมีการให้บริการด้วยไมตรีเสมือนญาติ นอกจากนี้ วิทยาลัยการแพทย์แผนไทยซึ่งเป็นสถานที่ในการผลิตบุคลากรทางการแพทย์แผนไทยระดับอุดมศึกษาแห่งแรกของประเทศยังเป็นแหล่งที่ช่วยผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญของจังหวัด

1.1.5 ปัจจัยด้านองค์ความรู้ จังหวัดปราจีนบุรีบุคลากรมีความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้มาจากบรรพบุรุษรุ่นสู่รุ่น หรือที่เรียกว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น และได้รับการพัฒนาทางด้านความรู้โดยการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องซึ่งได้รับการสนับสนุนจากทั้งภาครัฐบาลและเอกชน

1.1.6 ปัจจัยทางการเงิน นอกจากงบประมาณจากทางภาครัฐบาลแล้ว ภายในจังหวัด ยังมีมูลนิธิตองทุนของหน่วยงานที่สนับสนุนเงินทุนภายในจังหวัดในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.2 จุดอ่อน (Weaknesses)

1.2.1 ปัจจัยด้านการผลิต โรงพยาบาลที่สนับสนุนเมืองสมุนไพรรเพื่อรองรับตลาดนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพยังมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของจำนวนนักท่องเที่ยว

1.2.2 ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ มีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมเมืองสมุนไพรรทั้งของจังหวัด รัฐบาลและหน่วยงานเอกชนที่เกี่ยวข้อง แต่ขาดการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวภายในจังหวัด

1.2.3 ปัจจัยด้านการตลาด ส่วนใหญ่จะเป็นการทำการตลาดในลักษณะต่างคนต่างทำ ไม่ได้ทำเป็นภาพรวมของจังหวัด

1.2.4 ปัจจัยด้านทรัพยากรมนุษย์ ยังขาดแคลน เนื่องจากการเตรียมความพร้อมผู้เมืองสุขภาพแบบครบวงจรในอนาคตทำให้ปริมาณงานมากกว่าปริมาณบุคลากร และแนวโน้มของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นในทุกๆ ปี จังหวัดปราจีนบุรีมีบุคลากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ทั้งแพทย์

1.2.5 ปัจจัยทางการเงิน รัฐบาลควรส่งเสริมการลงทุนสร้างโรงพยาบาลใหม่ หรือส่งเสริมสถานพยาบาลอื่น ๆ เพื่อลดการกระจุกตัวในแหล่งท่องเที่ยวหลักให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

2. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก

2.1 โอกาส (Opportunities)

2.1.1 ปัจจัยด้านการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ประชากรโลกใส่ใจกับการดูแลสุขภาพ และสนใจใช้ผลิตภัณฑ์แปรรูปสมุนไพรรเพื่อสุขภาพเพิ่มมากขึ้น รวมถึงตลาดนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุมีอัตราการเติบโตที่สูงขึ้น และมีแนวโน้มเติบโตสูงอย่างต่อเนื่อง

2.1.2 ปัจจัยด้านการแข่งขัน จังหวัดปราจีนบุรีมีเอกลักษณ์ โดดเด่น และเป็นที่ประจักษ์ในเรื่องสมุนไพรร อีกทั้งการแข่งขันในระดับภูมิภาค และระดับประเทศที่ส่งเสริมประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางด้าน Medical & Wellness Tourism และ Medical Hub of Asia ส่งผลให้จังหวัดปราจีนบุรีมีการพัฒนาที่เพิ่มมากขึ้น ได้แก่ การอบรมบุคลากรเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ การพัฒนา

บุคลากรทางการแพทย์ พัฒนาเครื่องมือการรักษาทางการแพทย์ เพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ดังกล่าว

2.1.3 ปัจจัยด้านการวิจัยและพัฒนา นักวิจัยที่มีอยู่อย่างพอเพียงทำให้เพิ่มประสิทธิภาพทางการแข่งขัน เนื่องจากสินค้าและบริการจากสมุนไพรมีการพัฒนาตามงานวิจัยที่ได้มีการค้นคว้าส่งผลให้เกิดการพัฒนาสินค้าใหม่จำนวนมากที่สร้างโอกาสทางการตลาด และภาพลักษณ์ให้แก่จังหวัด

2.1.4 ปัจจัยด้านที่ตั้ง และแหล่งท่องเที่ยว การเดินทางไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร และมีเส้นทางเดินทางด้วยถนนที่สะดวกสบาย พร้อมทั้งสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติอีกมากมาย ทำให้บรรยากาศเหมาะสำหรับการท่องเที่ยวระหว่าง พักผ่อน เพื่อฟื้นฟูสุขภาพร่างกายให้ดีขึ้นในวัน

2.1.5 ปัจจัยด้านเทคโนโลยี เมืองสมุนไพร ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานทางภาครัฐที่คอยช่วยเหลือ และสนับสนุนงบประมาณให้แก่ภาคชุมชน และจังหวัด รวมทั้งการนำเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ จึงทำให้สื่อต่างๆ เกิดความสนใจ และเข้ามาจับบทบาทในการช่วยกระจายข่าวไปยังบุคคลภายนอกจนได้รับคัดเลือกเป็นเมืองสมุนไพรต้นแบบนำร่องให้กับจังหวัดอื่น ๆ

2.1.6 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ค่าครองชีพในจังหวัดปราจีนบุรีมีราคาถูก ค่าบริการต่าง ๆ จึงสัมพันธ์กับค่าใช้จ่ายอย่างสมเหตุสมผล ค่าสินค้าและบริการเกี่ยวกับสมุนไพรจะมีราคาถูกกว่าประเทศอื่น เนื่องจากทรัพยากรด้านต้นทุนที่นำมาใช้เป็นสิ่งที่สามารถหาได้ภายในท้องถิ่น และเป็นที่ยึดใจให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยว หรือดูแล รักษาสุขภาพ

2.2 อุปสรรค (Threats)

2.2.1 ปัจจัยด้านการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความสามารถในการรับนักท่องเที่ยวไม่เพียงพอต่อความต้องการที่หลากหลายของนักท่องเที่ยวได้ เนื่องจากบางแหล่งท่องเที่ยวหรือโรงพยาบาลบางแห่งอาจจะมีบริการที่ไม่ครบวงจร

2.2.2 ปัจจัยด้านการแข่งขัน เมืองสมุนไพรในจังหวัดคู่แข่ง รวมถึงจังหวัดอื่น ๆ ที่มีการคมนาคมที่สะดวกมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง และหลากหลาย แต่ไม่โดดเด่นทางด้านสมุนไพร อาจจะทำให้คุณนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้ดีกว่า เนื่องจากได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจัง รวมถึงการได้รับงบประมาณในการลงทุนด้วยอย่างเต็มที่

2.2.3 ปัจจัยด้านการวิจัยและพัฒนางบประมาณที่ใช้ในการวิจัยยังมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวนำมาซึ่งการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ใช้ระยะเวลาในการค้นคว้า วิจัยและพัฒนา

2.2.4 ปัจจัยด้านที่ตั้ง และแหล่งท่องเที่ยว แต่ละพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับเมืองสมุนไพร่ ภายในจังหวัดปราจีนบุรี ไม่มีการการสร้างเชื่อมโยงไปหากันและกัน อีกทั้งป้ายบอกทาง ป้ายสื่อความหมายยังไม่ได้รับการปรับปรุง พัฒนาให้มีความโดดเด่น สามารถมองเห็นได้ชัดเจน

2.2.5 ปัจจัยด้านเทคโนโลยี ขาดศูนย์กลางที่เป็นแหล่งข้อมูลเพื่อการเข้าถึงข้อมูลเมืองสมุนไพร่ โดยส่วนใหญ่การประชาสัมพันธ์เมืองสมุนไพร่จะเป็นการดำเนินงานกันเองของแต่ละหน่วยงาน จึงทำให้ประสิทธิภาพในการใช้สื่อแตกต่างกัน ทำให้แต่ละสถานที่ที่จะได้รับความนิยมนแตกต่างกัน ดังนั้นควรมีแหล่งข้อมูลกลางที่เป็นภาพรวมของจังหวัด

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้พบประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลทางการแข่งขันของเมืองสมุนไพร่ในจังหวัดปราจีนบุรี

ผลจากการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางการแข่งขันของเมืองสมุนไพร่ในจังหวัดปราจีนบุรี จำแนกได้ 2 ปัจจัย คือ **ปัจจัยด้านบวก** ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านการผลิต ประกอบด้วย ทรัพยากรพันธุ์พืชสมุนไพร่ที่อุดมสมบูรณ์ โรงพยาบาลที่ผ่านการรับรองคุณภาพมาตรฐานสากล บุคลากรทางการแพทย์มีความเชี่ยวชาญ เครื่องมือทางการแพทย์ที่ทันสมัย รวมถึงวิทยาลัยการแพทย์แผนไทยที่ผลิตบุคลากรทางการแพทย์แผนไทยที่มีคุณภาพ 2) ปัจจัยด้านบุคลากร ประกอบด้วย บุคลากรที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากบรรพบุรุษ และมีจิตใจใฝ่บริการ การอบรมพัฒนาความรู้ให้แก่บุคลากรอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผลการศึกษาบางส่วน ได้สอดคล้อง Manirochana and Vivanchakul (2016) ที่กล่าวว่า สิ่งที่ช่วยสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาลที่ราคาถูกร บุคลากรทางการแพทย์มีความเชี่ยวชาญ มีโรงพยาบาลผ่านการรับรองมาตรฐานระดับสากล เครื่องมือทางการแพทย์ทันสมัยบุคลากรการแพทย์ที่มีจิตใจใฝ่บริการการบริการที่เป็นเลิศ มีอัตลักษณ์ความ

เป็นไทย และทรัพยากรการท่องเที่ยวอุดมสมบูรณ์ 3) ปัจจัยด้านการตลาด ประกอบด้วย Brand Image ด้านเมืองสมุนไพรของจังหวัด และนวัตกรรมในการพัฒนาสินค้าใหม่ ๆ ตามความต้องการของนักท่องเที่ยว และ 4) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์การพัฒนาสมุนไพรอย่างชัดเจนของจังหวัด และหน่วยงานรัฐบาล ซึ่งผลการศึกษางานบางส่วนได้สอดคล้องกับ Thepnavat (2002) ที่กล่าวว่า ศักยภาพด้านสภาพทางภูมิศาสตร์ ความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ การรับรองคุณภาพโดยหน่วยงานที่น่าเชื่อถือ และยุทธศาสตร์ครบวงจรที่เอื้อต่อการพัฒนา จะเป็นโอกาสที่เปิดกว้างให้แก่สมุนไพรไทย อย่างไรก็ตาม ยังคงพบข้อจำกัดบางประการซึ่งเป็น **ปัจจัยด้านลบ** ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านเทคโนโลยี ประกอบด้วยการใช้สื่อทางการตลาดในลักษณะการดำเนินงานกันเองของในแต่ละหน่วยงานการขาดศูนย์กลางที่เป็นแหล่งข้อมูลภาพรวมของจังหวัด 2) ปัจจัยด้านกายภาพ ประกอบด้วย ความเชื่อมโยงกันระหว่างแหล่งท่องเที่ยว การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวไม่สะดวก ป้ายบอกทาง และป้ายสื่อความหมายไม่ชัดเจน ช่องทางการจัดจำหน่ายไม่ทั่วถึงทำให้เกิดการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยว ซึ่งผลการศึกษางานบางส่วนได้สอดคล้องกับ Bhokanandh (2002) ที่กล่าวว่า ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค คือ ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย เนื่องจากโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรมีร้านจำหน่ายเพียงแห่งเดียวที่จังหวัดปราจีนบุรี และ Pinyochuto (2006) ที่กล่าวว่านักท่องเที่ยว ชาวบ้าน และองค์กรท้องถิ่นมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในลักษณะการสร้างพันธมิตรการท่องเที่ยว โดยการประสานเชื่อมโยงเข้าร่วมกิจกรรมกับองค์กรต่าง ๆ และ 3) ปัจจัยด้านการแข่งขัน ประกอบด้วย เมืองสมุนไพรในจังหวัดคู่แข่ง จังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงแต่ไม่โดดเด่นทางด้านสมุนไพร การขาดการสนับสนุนอย่างจริงจัง รวมถึงการได้รับงบประมาณในการลงทุนด้วยอย่างเต็มที่

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การศึกษาแนวทางในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของเมืองสมุนไพรในจังหวัดปราจีนบุรี เพื่อรองรับตลาดนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

ผลจากการศึกษา พบว่า เมืองสมุนไพรในจังหวัดปราจีนบุรีมีปัจจัยเชิงบวกที่สามารถสร้างความได้เปรียบเหนือคู่แข่ง แต่ในขณะเดียวกันก็พบว่า มีปัจจัยเชิงลบหลายประการที่เป็นอุปสรรคต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของเมืองสมุนไพร ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางแก้ไขเพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสทางการแข่งขันของเมืองสมุนไพรในจังหวัดปราจีนบุรีในการรองรับตลาดนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 4 แนวทาง มีดังนี้

1) การสร้างความแตกต่างในสินค้าและบริการจากสมุนไพร เมืองสมุนไพรในจังหวัดปราจีนบุรีจะเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ให้เกิดความแตกต่างจากเมืองสมุนไพรทั่ว ๆ ไป เนื่องด้วยควมมีประสิทธิภาพของนักวิจัย และมีการใช้เครื่องมือทางการแพทย์ที่มีเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีคุณภาพทำให้สามารถผลิต Innovation product ที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ เช่น เครื่องสำอาง เซรั่ม และครีมทาผิว นอกจากนี้ ยังมีการจัดการพื้นที่ภายในชุมชน และบริเวณใกล้เคียง โดยการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่แตกต่างไปจากที่อื่น ได้แก่ ร้านอาหารและเครื่องดื่มที่ได้นำสมุนไพรมาเป็นส่วนหนึ่งในการประกอบอาหารแบบร่วมสมัย เช่น เติมปุระเลียบมีอนาง ราดหน้าอัญชัน เป็นต้น ซึ่งเป็นการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของเมืองสมุนไพรในจังหวัดปราจีนบุรีให้เกิดความแตกต่างจากคู่แข่งในอุตสาหกรรมเดียวกันทั้งในเรื่องของการทำงาน คุณภาพ อุปกรณ์ บรรจุภัณฑ์ การบริการ และความรู้ของบุคลากร ซึ่งได้สอดคล้องกับ Visuthismajarn et al (2010) ที่กล่าวว่า การจัดการท่องเที่ยวในชุมชนพื้นที่ซึ่งมีสวนสมุนไพร และแหล่งท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียงให้สามารถพัฒนาไปเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่แตกต่างไปจากที่อื่น จะช่วยสร้างโอกาสให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่

2) การเป็นผู้นำด้านต้นทุนต่ำ ทรัพยากรด้านสมุนไพรที่มีอย่างหลากหลายในจังหวัดปราจีนบุรี ทำให้ทางจังหวัดสามารถบริหารต้นทุนการผลิต และบริหารจัดการภายในองค์กร โดยการสร้างเครือข่ายจากต้นน้ำสู่ปลายน้ำในการจำหน่ายสมุนไพรทำให้ได้วัตถุดิบในราคาต้นทุน ส่งผลให้ราคาของสินค้าและบริการที่จำหน่ายมีราคาต่ำกว่าคู่แข่งในอุตสาหกรรมเดียวกันจนเกิดความได้เปรียบ และสร้างผลกำไรได้มากกว่าคู่แข่งรายอื่น ซึ่งได้สอดคล้อง Chaengploy and Jadesalug (2016) กล่าวว่า การเป็นผู้นำด้านต้นทุนต่ำ ทำให้สามารถสร้างตราสินค้าให้มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับ อีกทั้งสามารถดำเนินธุรกิจให้คงอยู่อย่างมั่นคง และยาวนาน และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างกลยุทธ์ความได้เปรียบทางการแข่งขันเพื่อทำให้ธุรกิจก้าวไปสู่ความสำเร็จได้

3) การพัฒนาภูมิปัญญาไทย ส่งเสริมเทคโนโลยี ตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จังหวัดปราจีนบุรีมีบุคลากรที่มีประสิทธิภาพทั้งทางการแพทย์ และปราชญ์ชาวบ้าน และเพื่อให้เข้ากับยุคสมัย และความต้องการของนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มคุณภาพ เนื่องจากมีกำลังการซื้อสูง รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับ Supply chain เมืองสมุนไพร โดยนำเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องเข้ามาปรับใช้กับภูมิปัญญาไทย ซึ่งจะทำให้เกิดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย น่าสนใจได้ และตรงตามความต้องการของ

นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งผลการศึกษาบางส่วนได้สอดคล้องกับ Boonprasom (2013) ที่กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการแพทย์แผนไทย และกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่สามารถนำมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่น่าสนใจได้

4) การพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยง และสร้างระบบโครงสร้างพื้นฐาน การเชื่อมโยงเส้นทางระหว่างตัวเมืองหลักเชื่อมโยงกับเมืองย่อย ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนอย่างทั่วถึง และไม่เกิดการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองหลัก โดยนำเสนอเป็นข้อมูลกลางซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงข้อมูลเพื่อประกอบการพิจารณาเลือกใช้เส้นทางได้อย่างเหมาะสม รวมถึงการจัดตั้งศูนย์อำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวด้วย ซึ่งการบริหารดังกล่าวต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐบาลในการสร้างระบบโครงสร้างพื้นฐานเพื่อก่อให้เกิดความเชื่อมโยงโยงกันระหว่างเส้นทางต้นน้ำไปยังเส้นทางปลายน้ำ เช่น การส่งเสริมให้โรงพยาบาลร่วมมือกับโรงพยาบาลอื่น หรือธุรกิจอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งต่อนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ได้แก่ ธุรกิจที่พักแรม และโรงแรม ธุรกิจร้านอาหาร และภัตตาคาร ซึ่งสอดคล้องกับ Koongaew et al. (2012) ที่กล่าวว่า ระบบบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยความร่วมมือของภาครัฐ องค์กร ท้องถิ่นและชุมชน มีความต่อเนื่อง สอดคล้อง และนำไปสู่การปฏิบัติอยู่ในระดับดี นอกจากนี้ Soonthonsma and Thammachart (2016) กล่าวว่า การบริหารจัดการดังกล่าว จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชนโดยทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนตั้งแต่ต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำ ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งด้านเครือข่าย และจะทำให้เกิดศักยภาพด้านการท่องเที่ยวชุมชนรวมถึงการเชื่อมโยงเครือข่ายของธุรกิจชุมชน อันนำมาซึ่งความยั่งยืน

สรุปผล

จากการศึกษา พบว่า ปราชินบุรีมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพ และพืชพันธุ์สมุนไพร อีกทั้งยังมีระยะทางที่ใกล้กรุงเทพฯ สามารถเดินทางได้สะดวก นอกจากนี้ ยังมีแหล่งเรียนรู้สมุนไพรที่สนับสนุนให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ รวมถึงความพร้อมทางด้านบุคลากรทางการแพทย์แผนไทย และสมุนไพร แต่ในขณะเดียวกันงานวิจัยก็ได้พบปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน อาทิเช่น ขาดการสร้างเครือข่ายภายในจังหวัดระหว่างธุรกิจเมืองสมุนไพรที่สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โรงพยาบาลบางแห่งมีการให้บริการแบบไม่ครบวงจร ขาดคนกลางในการเก็บรวบรวมข้อมูลสมุนไพร

ภายในจังหวัด รวมถึงลักษณะทางกายภาพบางอย่างยังเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางแก้ไข เพื่อเป็นการเพิ่ม โอกาสทางการแข่งขันของเมืองสมุนไพร่ในจังหวัด ปรารจันบุรีไว้ 4 แนวทาง เพื่อรองรับตลาดนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ คือ 1) การสร้างความแตกต่างใน สินค้าและบริการจากสมุนไพร่ 2) การเป็นผู้นำด้านต้นทุนต่ำ 3) การพัฒนาภูมิปัญญาไทย ส่งเสริม เทคโนโลยี ตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และ 4) การพัฒนาเส้นทาง การเชื่อมโยง และสร้างระบบโครงสร้างพื้นฐาน ทั้งนี้ ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนา การท่องเที่ยวของจังหวัดปรารจันบุรีให้สามารถพัฒนาไปได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ หากผู้ที่ เกี่ยวข้องได้นำแนวทางในการเพิ่มโอกาสทางการแข่งขันของเมืองสมุนไพร่ในจังหวัดปรารจันบุรีไป ปฏิบัติใช้ เพื่อสร้างคุณค่าให้มีภาพลักษณ์ที่ดีเหนือคู่แข่ง และเป็นไปในทิศทาง การขับเคลื่อนสู่การ เป็นศูนย์กลางสุขภาพของเอเชีย (Medical hub of Asia) ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

เชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวหลัก ขยายออกไปยังเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวย่อยต่าง ๆ ภายในจังหวัด เพื่อเป็นการสนับสนุนแผน ยุทธศาสตร์เพื่อ การพัฒนาจังหวัดที่เน้นการพึ่งพาตนเองได้ของประชาชน ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ
2. หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายในการต่อยอดภูมิปัญญาไทย โดย การสนับสนุน และส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับ Supply chain เมืองสมุนไพร่ สำหรับการพัฒนาสินค้าและบริการซึ่งจะทำให้เกิดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย

เชิงบริหารจัดการ

1. หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องควรร่งในการพัฒนาเส้นทาง การเชื่อมโยง และ สร้างระบบโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสนับสนุน อำนวยความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่ง ท่องเที่ยวที่

2. การจัดตั้งหน่วยงานให้ทำหน้าที่สนับสนุน ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยการจัดตั้งเป็นศูนย์บริการข้อมูลเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว (One stop service) เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว

เชิงวิชาการ

1. จังหวัดอื่นสามารถนำข้อมูลที่ได้นำมาสร้างกลยุทธ์ในการพัฒนาธุรกิจสำหรับผู้ประกอบการภายในจังหวัด และผู้ที่สนใจได้นำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินธุรกิจของตนเองให้ดียิ่งขึ้น
2. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาศักยภาพ และการเปรียบเทียบศักยภาพของประเทศคู่แข่งที่อยู่ในภูมิภาคเอเชีย เพื่อพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพของเอเชีย (Medical Hub of Asia) ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). *ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558-2560*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2559). *รายงานภาวะเศรษฐกิจท่องเที่ยว. กองรายงานภาวะเศรษฐกิจท่องเที่ยวและกีฬา*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2559ก). *ไทยเตรียมนำร่องตั้งเมืองสุขภาพแบบครบวงจรที่ จ.ปราจีนบุรี*. ค้นเมื่อ 31 ตุลาคม 2559 จาก http://pr.moph.go.th/iprg/include/admin_hotnew/show_hotnew.php?idHot_new=87993
- กระทรวงสาธารณสุข. (2559ข). *แผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทยฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564*. นนทบุรี: บจก.ทีเอส อินเทอร์เน็ต.
- ณัฐพัชร มณีโรจน์ และนราศรี ไวนิชกุล. (2559). ความสามารถในการแข่งขันของการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ของประเทศไทย. *วารสารปริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 29 (1), หน้า 196.
- คณัย จันท์เจ้าฉาย. (2556). *ไทยกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ. สัมภาษณ์*. เกิดตั้ง, ฉบับเดือนพฤษภาคม 2556: ฉบับที่ 159.
- นวพร บุญประสม. (2556). การปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการแพทย์แผนไทยเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา สวนสมุนไพรแอนนี อำเภอโศกโพธิ์ไพร จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*, 9(2), หน้า 85-99.

- บุญธรรม กิจปริดาบริสุทธิ. (2554). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักท์.
- ปรีชาดิ วิสุทธีสมจาร และคณะ. (2553). *การพัฒนาสวนสมุนไพรเพื่อการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา กรณีศึกษา: หมู่ที่ 6 และ 8 บ้านในวัง ตำบลบ้านนา อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง* (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- รัชดา เทพนาวา. (2545). *กลยุทธ์การพัฒนาธุรกิจสมุนไพรไทย* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วราภรณ์ โภคานันท์. (2545). *การสื่อสารการตลาดผลิตภัณฑ์สมุนไพรอภัยภูเบศรกับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค* (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- วิญญูวิทย์ แจ่มพลอย และวิโรจน์ เจษฎาลักษณ์. (2559). กลยุทธ์การสร้างรายได้เปรียบเทียบการแข่งขันในการดำเนินธุรกิจร้านกาแฟของผู้ประกอบการรายย่อยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี. *วารสาร Veridian E-Journal*, 9(3), หน้า 1331-1349.
- วุฒิชชาติ สุนทรสมัย และปิยะพร ธรรมชาติ. (2559). รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสุขภาพของจังหวัดปราจีนบุรี เพื่อการพัฒนาเครือข่ายชุมชนอย่างยั่งยืน. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 21(3), หน้า 167-181.
- ศิริภรณ์ ภิญโญชูโต. (2549). *รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่นและชุมชนบ้านช่วงบุก ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). อดิศรดิษฐ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิษฐ์.
- สำนักข่าวไทย. (2559). *เมืองสมุนไพรสู่การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จ.ปราจีนบุรี*. ค้นเมื่อ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2559 จาก <http://www.tnamcot.com/content/542510>
- อนุวัติ คุณแก้ว และคณะ (2555). *การพัฒนาการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยความร่วมมือของภาครัฐ องค์กรท้องถิ่น และชุมชนตำบลบ้านนาป่า อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์*. *วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์สาร*, 14 (1), หน้า 10 - 20.
- Porter M. E. (1990). *The Competitive advantage of nations*, Macmillan, London.

Translated Thai References

- Bhokanandh, V. (2002). Marketing communication of abhaibhubejhr herbal medicine and the behavior consumers' decision making (Master of Art). Bangkok: Dhurakijbundit University. [in Thai]
- Boonprasom, N. (2013). Adaptation of local wisdom on Thai traditional medicine to support community based Tourism: The case study of any herbs garden in pho sai district Ubon Ratchathani Province, Thailand. *Journal of Thai International Tourism*, 9(2), pp.85-99. [in Thai]
- Chaengploy, W. & Jadesalug, V. (2016). Competitive advantage strategy in coffee shop business of retail entrepreneurs in muaeng district, Ratchaburi province. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 9(3), pp.1331-1349. [in Thai]
- Chanchaochai, D. (2013). Thailand and health tourism. Seminar Marketing. Marketeer issue on May, 2013. No. 159. [in Thai]
- Kijpredarborisuthi, B. (2011). *Social sciences research methodology*. (11th edition). Bangkok: Chamchuri Product. [in Thai]
- Koongaew, A. et al. (2012). Development of participation on health tourism management by cooperation of public sectors, Local Organizations and Na-pa Sub-district Community, Muang District, Phetchabun Province. *Phetchabun Rajabhat Journal*, 14 (1), pp.10-20. [in Thai]
- Manirochana, N. & Vivanichakul, N. (2016). Competitive abilities of Thailand medical tourism. *Parichart Journal, Thaksin University*. 29(1), pp.196-215. [in Thai]
- Ministry of Public Health. (2016a). *Thailand prepares to set up a wellness city in rachin Buri Province*. Retrieved on 31 October 2016 from http://pr.moph.go.th/iprg/include/admin_hotnew/show_hotnew.php?IdHot__new=87993 [in Thai]
- _____. (2016b). The national master plan for thai herbs development No. 1, 2060-2564. Nonthaburi: TS Interprint Co., Ltd [in Thai]

- Ministry of Tourism and Sports. (2015). *Thailand tourism strategy 2015-2017*. Bangkok: Ministry of Tourism and Sports. [in Thai]
- Ministry of Tourism and Sports. (2016). *Tourism economic report*. Tourism and Sports Economy Division Bangkok: Ministry of Tourism and Sports. [in Thai]
- Pinyochuto, S. (2006). A model of health tourism man management of the local organizations with the co-operation of the Ban Khuangbuk community, Tambon Huay-Rai, Amphoe Denchai Phrae province. Thesis. (B.A.), Local Research and Development, Uttaradit Rajabhat University. [in Thai]
- Soonthonsma, V. & Thammachart, P. (2016). Community-based healthy tourism patterns for sustainable development of community-based enterprise networking in Prajinburi province. *Journal of the Researchers' Association*, 21(3), pp.167-181. [in Thai]
- Thai News Agency. (2016). Herbal city to wellness tourism in Prachin Buri province. Retrieved on 24 August 2016 from <http://www.tnamcot.com/content/542510> [in Thai]
- Thepnavana, R. (2002). Strategies for Thai herbal business development opportunities. MA., Agribusiness Management, Prince of Songkla University. [in Thai]
- Visuthismajarn, P. et al. (2010). Herbal garden development for tourism in Songkhla lake basin: a case study of Baan Nai Wang, Baan Na Sub-district, Srinakarin district, Phatthalung province: Songkhla. [in Thai]

ผู้เขียน

นางสาวอุษณีษ์ ผาสุข

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว

วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

โทรศัพท์: 09-7240-7979 อีเมล: usanee.mai2129@gmail.com

Author

Miss Usanee Pharsuk

Ph.D. in Tourism Management

College of Management Bangkok, University of Phayao

Tel.: 09-7240-7979 E-mail: usanee.mai2129@gmail.com

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University